

RUKKILILL

Nr. 16

Murtud Rukkilille Ühingu teataja

September 2011

Vabadusest sündinud laul

„Elus on hetki, mida tahaks sa unustada või maha salata, kuid kõik, mis haiget tein'd, teeb tugevamaks meid, alati, kallis, seda mäleta.

Sa kuldseks jää,
läbi tormi, läbi roostepunase.
Sa kuldseks jää,
läbi külma, läbi tuisu, pakase.“

(24-aastase eesti lauljatri Kerli Kõivu oma vanavanematele pühendatud laulust, mida ta esitas Vabaduse Laulul)

Jah, sellest on tõepoolest juba 20 aastat, mil meie rahva järjekindlus ja ühtsustunne laulu, üksteisest hoolimise ja ärateenitud õnne kaasabil vilja kandis. Oma nooruslikus mässumeelsuses on meie riik selle lühikese aja jooksul läbi elanud nii paremaid kui halvemaid aegu, on olnud tülisid ja leppimisi. On olnud iseseisvumist nii riigina kui igas inimeses individuaalselt. Tõenäoliselt ei saavuta me enam kunagi sellist üksmeelt ega kokkuhoiutunnet nagu taasiseseisvumisaegsetel öölaulupidudel. Aga eks seegi ole paratamatu ning käib iseseisvumise juurde.

Sellel aastal sai 20 aastat oma riiki täis veidi teistsugusel viisil. 20. augustil tõi Vabaduse Laul lauluväljakule kokku umbes 70 000 inimest. Ilmselt ootas rahvas nii tähtsalt peolt midagi muud – midagi tuttavat ja nostalgilist. Kuhu jäid Ivo Linna, Tõnis Mägi ning teised tuntud ja armastatud lauljad, miks polnud rahvalikke laule, mida oleks saanud pisarsilmi kaasa laulda, miks olid esinejad vähetuntud noored, kes 1991. aastal veel lapsed või sootuks sündimata olid. Miks need

noored võõrkeeles laulsid ning kõige tipuks – miks neist osad üldse välismaalased olid, meie omal, eesti peol.

Nii mõtlesid paljud kohaletulnud pettumusega hinges. Peo formaat oli seekord teine, oli antud võimalus noortele. Neile samadele, kes on meie tulevik. Pole põhjust karta, et nad unustavad „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ lauluread ning oma rahvuse, see on ikka ja alati nende hinges. Seekord näitasid nad, et nad suudavad musitseerida võrdväärselt meie naaberriikidest pärit lauljatega. See oli võimalus näidata, kuidas on eesti muusika arenenud ja jõudnud punkti, kus mitmekesisus ja julgus erineda pole enam tabuteema. Eks ole ju seegi suur väärtus, kui saad vabal maal laulda sellest, millest tahad ja kuidas meeldib. Vaatamata kõigele tõi see sume augustiõhtu lauluväljaku nõlvadele perekondade kaupa rahvast. Kuigi meil oli seekord rohkem, mille üle nuriseda, näitasime ikka, et suudame veel kokku hoida.

Tekst ja foto: Ere Uibo

Paides süüdati leinapäeval 720 küünalt

14. juunil süüdati Paides Murtud Rukkilille mälestusmärgi juures 720 küünalt, et meenutada võõrvõimude repressioonide ohvreid.

Paide linnapea Kaido Ivask rääkis juuniküüditamise 70. aastapäevale pühendatud ürituse avakõnes, et küüditamine ei jätnud puutumata ühtki peret ning oma maad armastavad inimesed muutusid päevapealt kurjategijateks. 720 küünalt, mis tähistavad linna vanust, süüdatakse Paidest massiküü-

ditamise käigus ära viidud sajakonna inimese ning samuti kõigi teiste küüditatute mälestuseks, sõnas Ivask.

Linnavolikogu esimees Kersti Sarapuu mõtiskles oma tervituses 1941. aasta sündmuste mõjust meie tulevikule. Järva maavanem Tiina Oraste kõneles, et usk ja lootus kodumaale naasta jäi paljudele unistuseks. Nende nimel peame austama ja hoidma oma riiki, lisas ta.

Murtud Rukkilille Ühingu esindas noor-

tekoju esimees Simmo Saar, kes rääkis, kui palju võim võib valedesse kättesse sattudes kurja teha. Inimesed kaovad, detailid tuhmuvad, ajaratast tagasi keerata ei saa. Mälu ja tegu aga ajaga ei kao, lisas Saar.

Pärast ametlikke ettekandeid sai iga leinaja süüdata küünla ning asetada see teiste juurde, et tekiks südamekujuline küünaldermeri. Taevas, mis oli kogunud rahva peade kohale ähvardavaid tumeda pilvi, lasi nüüd leina märgiks esimestel suurtel vihma-
piiskadel kukkuda.

Mälestuspäev jätkus vallitornis Wittens-
teini ajakeskuses, kus pärast ekskursiooni
kõlasid kohvilaua taga meenutused ja mõt-
ted seoses küüditamisega. Samuti tutvusta-
sid Murtud Rukkilille ühing ning MTÜ Tulipisar kohalikele oma tegevust.

Murtud Rukkilille Ühingu esimehe Enno Uibo sõnul on Paide linn ühingu jaoks ol-
nud alati eriline paik. Eestima südames ava-
ti 2004. aastal skulptor Villu Rooba loodud
represseeritutele pühendatud mälestuskivi.
Samuti toimus Paides ühingu esimene üleriigiline konverents „Rõhutud Aegade Päev“.

Mälestusküünalde süütamise korraldasid Paide linnavalitsus, Murtud Rukkilille Ühing ning MTÜ Tulipisar.

Kuidas sündis läänesein ja ääremaade sõprus

Aastaid tagasi tekkis mõte luua mälestusmärk kõigi sõjas hävinud ja repressioonide käigus tühjaks jäänud kodudele. Nii valmis 2006. aastal Võrumaal Mõnistes sümbolne mälestussein, nn lõunasein. Mõnistesse on tänaseks kujunenud mälestuskompleks, seinale on lisandunud Siberist naasnud peremeest kujutav puuskulptuur ning stend piirkonna represseeritute kohta. Alates avamisest on MRÜ seal looduskauis kohas korraldanud iga aasta eesti kodu kaitsel pühendatud päeva. Nii sai algus tutvus Katrin Roobiga, kes ürituste korraldamisel oma abikäe ulatas ning Tipud Kokku liikumise-
ga kokku viis.

Tipud Kokku liikumine sai alguse 2009. aastal MTÜ Ääremaa Noored (Mõniste vald, Võrumaa) eestvedamisel ning ühendab nelja Eesti kõige äärepoolsema maavalla – Lümända (Saaremaal), Mõniste, Viivara (Ida-Võrumaal) ja Viimsi (Harjumaal) mittetulundusühinguid ja omavalitsusi.

15. juulil toimus Lümändas Tipud Kokku kohtumise raames Eesti Kodu mälestuskompleksi laienemine – tuulisesse Atla külla, ümbritsetuna kadakatest, pandi endise

koolimaja varemetele nurgakivi lääneseina rajamiseks.

Murtud Rukkilille Ühingu esimees Enno Uibo ütles oma kõnes, et on rõõmus, et eesti kodule pühendatud mälestuspaiga on saanud ka kõige läänepoolsem vald. Uibo avaldas lootust, et varsti on midagi sarnast ka põhja-
ja idatipus, sest see oleks midagi ühist ning muudaks nelja valla sõprussidemed veelgi tugevamaks.

Lümända vallavanem Jaanika Vakker rääkis, et seinad igas Eesti servas moodustavad sümbolse maja, mis ümbritseb tervet Eestit.

Need seinad on kummardus inimestele, kes pidid sõja pärast jätma maha oma kodud, lisas Vakker. Vallavanem kõneles, et just Atlast sai alguse paljude paadipõgenike tee, sest siin sai maa otsa. Kohale tuldi üle kogu Eesti, kuklas hingamas arusaamatu ja ülekohtune, samas mõõdapääsmatu sund, suur mure kõige mahajääva pärast ning teadmatus tulevikust südames.

Lümända vallast küüditati 1941-1949.a. kokku 74 inimest; Nõukogude Liidu poolt mobiliseeriti 205 meest (neist suri 95); arreteeriti, vangistati ja mõrvati 12 meest; saksa sõjaväes hukkus 19 meest, välismaale põgenes 305 inimest. Valla territooriumit arvestades olid aga kaotused suurimad rannarahval ning eriti Atlas. Küla paljastel põldudel elas 1940. aastal 331 inimest. Atla andis valla küladest kõige rohkem mehi sõjale (võeti 84, hukkus 20), siit põgenes Rootsi 84 inimest. Seoses sõja ja sellele järgnenud valulise kolhooside moodustamise ajaga oli 331st 1988. aastaks järele jäänud 11 elanikku.

Picasso radadel, kuuma päikese all, viinamari põses

Vaprad Rukkilille reisilised jätkasid ka sellel suvel Euroopa vallutamist. Traditsiooniline kultuurireis viis meid seekord Lõuna-Prantsusmaa eksootilisele rannikule ning pilvedeni kõrguvasse Alpidesse. Vanuse kasvades on siiani suurenenud ka läbitud vahemaad. Seekord tuli nii edasi- kui tagasisõidul appi võtta lennuk, et 8 päeva eksootilise Vahemere ääres maksimaalselt ära kasutada.

Murtud Rukkilille Ühingu seitsmes välisreis sai taaskord teoks tänu usaldusväärsele reisifirmale Tensi-Reisid, kes oma kvaliteedi ja kliendisõbralikkusega pole meid kordagi alt vedanud. Nagu ka paaril eelmisel korral, ei saanud me ka seekord kokku päris tervet bussitait ühealisi saatusekaaslast ja nende lähedasi. Sellelgi vaatamata sõbruneti Tensi-Reiside poolt lisatud reisijatega kiiresti ja lõbus üksmeel kestis kogu reisi vältel.

Reisi algus oli meie põhjamaise külma harjunud organismile kosutav puhkus ja lõõgastus. Maandusime puhkajate paradiisis Nice'is. Meid tervitasid soe helesinine meri, sajandivanused palmid ning pikk Inglise promenaad. Paar päeva lasime soolastel lainetel end hellitada ning soojadel päikesekiirtel paitada, seejärel algas reisi aktiivsem osa. Rikkas väikeriigis Monacos said soovijad oma õnne proovida kuulsas Monte Carlo kasiinos, nautida lummat vaadet sinisele merele, arvukatele valgetele jahtidele ning tiheda asustusega rannikule, kust majade ehitamiseks on merelt maad juurde võetud.

Küllastasime udusse mattunud Eze'i mägiküla, kaktuste aeda ja parfüümitest. Järgnesid päevad Prantsusmaa ühes kaunimas

piirkonnas Provence'is. Sealsed lubjakivimäed, lavendlipõllud, kuldsed päevalilleväljad ja oliivisalud on inspireerinud paljusid kunstnikke ja kirjanikke. Pärast ootrikaljude imetlemist eemaldusime värvikirevatest väikelinnadest ja põldudest. Maastik muutus järjest mägisemaks, paistisid esimesed lumemütsid taamal kõrguvasse mägede otsas. Ohtlikel mägitel vallutamise mugavas bussis oli kui sõit lõbustuspargis – elamus, mis Rukkililledega reisimas käinutel juba kogemuspagasis olemas. Seekord oli aga kõik veelgi võimsam ja kõrgem. Vahepeal kosutav suplus mägijärves ja olime valmis tõusma veelgi suurematesse kõrgustesse. Mõned tõstukid ja liftid hiljem olime troopilisest kuumusest jõudnud 3842 m kõrgusele – Euroopa kõrgeima tipu Mont Blanc'i jalamile, kus oli sooja vaid mõned kraadid üle nulli. Ülalpool pilvi oli tunne nagu lennukitiival – pilved sõitsid kiiresti, paljastades oma täies hiilguses kord ühe, kord teise lumise tipu. Enne ärasõitu tegime põgusalt tutvust Itaaliaga. Milanost, arhitektuuriliselt kaunist ja peenest linnast väljus ka meie lennuk.

Väsinud, kuid õnnelikud reisijad jäid taaskord rahule. Meeldis, et seekord oli reisimenüüs midagi teistsugust. Polnud enam väsitavat ringitormamist, vaid rohkem aega iseenda jaoks ja lõõgastumiseks. Küllap see igasse keharakku imibunud soojus ja kultuur aitab üle elada külma talve, et uuteks reisielamusteks jõudu koguda, sest tundub, et reisiühviliisi maailma-avastajaid jätkub meil veel kauaks. Kes soovib samuti meie reisidest osa saada ja järgmise aasta plaanidest kuulda, võtku kindlasti julgelt ühendust.

Ere Uibo

Seda, teist ja kolmandat

Sotsiaalsetest tagatistest

Siseministeriumi juures tegutsevas represseeritud inimeste sotsiaalsete tagatiste küsimuse läbitöötamiseks moodustatud asjatundjate komisjonis on seoses järgmise aasta riigieelarve kujunemisega arutlusele okupatsioonirežiimide poolt represseeritud ja nendega võrdsustatud isikutele kahe toetuse (tervise taastamise ja sõidusoodustuse toetus) ühildamist piirsumma piires.

MTÜ Tulipisar tegevusest

Murtud Rukkilille Ühingu koostööpartner MTÜ Tulipisar on loodud 2010. aastal eesmärkidega hoida elus mälestust repressioonide ohvritest ning anda hukkamõistet hinnang Eestis toimunud repressioonide kavandajatele ning nende täideviimisel osalenutele; rahvusvahelisel ja kohalikul tasandil teadvustada kommunismikuritegusid; aidata kaasa teabevahetusele kommunismi kuritegevust uurivate organisatsioonide ja isikute vahel; teadvustada kommunismi kuritegude ohvritele põhjustatud kannatusi Eestis ja rahvusvahelisel.

MTÜ Tulipisara eestvedamisel süüdati 25. märtsil nii Tartu kui Tallinna raekoja platsil küünlad 1949. aasta küüditamise ohvrite mälestuseks.

Ühingu abiga korraldati ka 14. juunil mälestusüritus Paides, kus Tulipisara üks eestvedajatest Tanel Tsirgu kohalviibijatele oma tegevust tutvustas, sõlmis kontakti ning tegi koostööplaane Murtud Rukkilille Ühingu noortekoguga.

Vaata lisaks:
www.tulipisar.ee

Puhkus elu allikatel

Aprillis tutvusid Murtud Rukkilille esindajad Setumaa männimetsade vahel asuva Värskas Sanatooriumiga.

Värskas sanatoorium on ainulaadne oma Lämmijärvest

saadava magevee ravimuda ja sügavalt maapõuest ammutatava Värskas mineraalveega. Magevee ravimuda, mis sisaldab palju väävelvesinikku, on orgaaniliste ainete poolest kümme korda rikkalikum kui meremuda.

Sanatoorium asub Lämmijärve lahesopi kaldal, 300 meetri kaugusel asub veekekeskus, kus on väike hotell, veepark, jõusaal, ilusalong, solaarium, laste mängutuba ja kohvik.

Mineraalvesi on sanatooriumi klientidele tasuta. Fujees asuvad kraanid, kust tuleb vastavalt puurkaevu sügavusele erineva soolsusega vesi. Veekekeskus on mineraalveega kontrastmullivannid – üks sooja ja teine jaheda veega. Veekekeskus on lisaks vastuvoolukanaliga lõõgastusbassein, survekõsed ja kivi-kluburada. Saunakompleksi kuuluvad aurusaun, soome saunad ja infrapunasaun.

Rukkilille rahvas taastas energiat ja parandas lihastoonust esmalt klassikalise käsimassaaziga, kus vastavalt protseduuri nautija soovile keskenduti lisaks seljale ka kätele või jalgadele. Teiseks protseduuriks oli käte ja jalgade parafiinravi. See sügavniisutav, nahka hooldav ja vereringet parandav protseduur vaigistab ühtlasi valu ning toimib põletikuvastaselt krooniliste liigese- ja lihashaiguste korral.

Lisaks nendele protseduuridele on Värskas saadaval veel hulgaliselt muud – erinevad vannid, teraapiad, soojaravi (näiteks turbaravi ja savisoojendus), massaažid, aparatuur füsioteraapia, uuringud (näiteks veresuhkru ja kolesterooli määramine, koormustest) ning võimlemised.

Ajalugu on peidus ka kalossitegemismasinas

Järvamaal Päinurmes on juba kuus aastat olnud avatud ettevõtliku noormehe Ründo Mültsi asutatud koduloomuuseum. Eksponaadid on pärit erakogust ning mõne aastaga on seal oma koha leidnud hulk ajaloolise ja etnograafilise väärtusega esemeid. Nendest 10 000 säilikut on teaduslikult kirjeldatud ning katalogiseeritud, kuid suurem osa museaale, dokumente ja säilikuid veel ootavad kirjeldamist.

Muuseumi ekspositsioon on välja pandud 12 ruumis ning annab hea ülevaate piirkonna muinasaegsest minevikust kuni tänapäevani. Muuseumi

Foto: Ründo Mülts

eksponaadid on suuremalt jaolt pärit Järvamaalt ning kitsamalt Koigi valla Päinurme piirkonna ümbrusest. Ajalooliste esemete kaudu on taasloodud esimene omariiklusaegne ruum, mis kujutab Koigi vallast pärit ministri August Jürima töökabinetti, samast perioodist on kujutatud ka vallavalitsuse tööruume. Lisaks on muuseumis eksponeeritud kolhoosikontor, külakauplus, koolituba, kolhoosniku korter, 19.sajandi alguse talu etnograafiline sisustus, militaartuba ning metsavenna punker. Kohalikest loodusoludest saab ülevaate jahimeestesturgas ning naiste näputööoskuseid on võimalik näha käsitöötoas. Ka lastel ei tohiks muuseumis igav hakata – nemad saavad mängida vanaemade ja vanaisade noorusaegsete leludega spetsiaalses mängunurgas. Muusikahuvilistel ning teistel soovijatel on võimalik oma osavust proovida harmooniumil või löötpillil. Meeleolu loomiseks mängib igas ruumis vastava ajastu muusika.

Päinurme koduloomuuseumis on ajalooekspositsioonis koha leidnud ka eesti rahva vastu suunatud repressioonid. Rohke pildimaterjali ning esemetega on antud ülevaade nii NSVL kui ka Natsi-Saksamaa poolt tehtud kuritegudest kohaliku rahva

vastu.

Iga ese muuseumis omab ajaloolist väärtust ning selle juurde kuulub lugu - kes seda kasutas, kuidas seda kasutati ning kuidas see muuseumisse sattus. Üheks huvitavamaks esemeks on muuseumis säilitatav omariiklusperioodiaegne võõrasteraamat, kuhu teiste hulgas on sissekanded teinud ka president Päts, kindral Laidoner, Palusalu, Tammsaare jpt. Samuti on omapärane Paidest pärit kalossitegemismasin, mille oli muretse nud Raimond Valgre isa Johannes Tiisel, kes pidas Järvamaa pealinnas saapatööstust.

Idee luua koduloomuuseum tekkis ajaloo huvilisel Ründol 12-13 aastaseks, kui õppis viiendas klassis. Tema kodukülla Päinurmesse sattus Eesti Vabaõhmuuseumi korrespondent, kes uuris maal asuvaid meiereisid ning andis koolipoisile ülesandeks uurida kodupaiga piimatööstust. Nii hakkas ta koguma mälestusi, dokumente ja fotosid piimatööstuse kohta. Uurimistöö edenedes hakati küsitletute poolt kaasa andma ka esemeid - selleks, et neid säilitada ja nende läbi ajalugu talletada. Arvukas kogus koduloolisi esemeid tuli välja vana vanemate pööningukambrist. Nii sai alguse vanade asjade kogumine keldriruumidesse. Lõpuks said kitsukesed toakesed vanavara täis ning koostöös vallavalitsusega saadi kohalikku rahvamajja muuseumi tarbeks ruumi. Nüüdseks on muuseumi valduses terve suure rahvamaja teine korrus.

Päinurme koduloomuuseum on avatud 10. juunist - 1. septembrini teisipäeval, kolmapäeval ja laupäeval kell 10-14 ning 2. september - 9. juuni laupäeval 11-14 ja pühapäeval 12-13.

Ere Uibo

Metsavend muheleb

Taibukusest nii...

Paljudest nendel metsavendadel seda jõudeaega jätkus. Olid ka nendel omad ettevõtmised, vaja oli liikuda ja sidet pidada. See ei olnud aga lihtne, sest iga sammu jälgiti ja iga sõna taheti kuulda. Oli aeg, kui nad ei tohtinud kasutada teeradu ega jätta maha jälgi, rääkimata siis kõvema hääle tegemisest. Kohe oli sada silma ja kõrva märkamas ja teatamas, kuhu vaja.

Kord oli metsavendadel kavas kokkusaamine. Kogunemise koht ja aeg teatati osalistele sidemeeste kaudu suure ettevaatusega. Üks metsavendade neljaline grupp liikus kohtumispaiga poole sõiduautoga Pobeda. Otsustati sõita otse läbi Tartu - õige hõlma ei hakka keegi, õigustasid metsavennad oma riski. Juba linnas liikudes võis mõnel aknal märgata kardinat liikumist ning siis panid autosolijad tähele, et üks auto sõidab sama teed nagu nemadki. Kui oli tehtud mõned pettemanöövrid, oli asi selge, et neid jälgib miilits.

Autojuht vajutas gaasi põhja ja sõitis otsejoones Julgeoleku Komitee hoone ette, miilitsa masin muidugi kannul. Üks metsavendadest väljus masinast, läks kiirel sammul miilitsate juurde, tõmbas ukse lahti ja käsutas. Nüüd aga ruttu sisse ja minu kabinetti, mis teil, tolvaniitel arus on, kas tahate riiklikult tähtsat operatiivtööd nurjata, või mis?

Järgnesid vabandused ehmunud miilitsate poolt. Olgu, laske jalga, laususid metsavennad. Miilitsad ei lasknud seda korrata, kadusid ja tänasid õnne, sest ega erariides julgeolekumeestega, kelleks nad neid ka tõsimeeli pidasid, polnud nalja.

Ega metsavennadki oma Pobedas vähem kohkunud polnud ja tänasid jumalat, et seekord niigi läks ja kadusid selle maja juurest kaugusesse.

Politruk pajatab

Taibukusest naa..

Mure rahvavaenlase sepitsusest ei lasknud tollasetel võimeestel rahas kommunismi saavutusi ja hüvesid mekida. Nii oli julgeoleku meestel, rahvasuus jõnkadiveedel, tööd palju. Operatiivtöö kodumaa julgeoleku tagamiseks, rahvavaenlase kompromissitu hävitamine, koputajate tulemuste kontrollimine ja hindamine. Järjekordse operatiivveidi käigus sattus grupp julgeolekumehi oma sõjamasinaga tundmatusse kohta, kasu polnud ka kaardist. Satuti viida peale, mis juhatas neid metskonna kontoris. Üksildases metsavahi elumajas tegelesid parajasti aga metsavennad talvevarude jaotamisega, et karm aastaag üle elada. Ehmatusega visati kraam köögist tuppa ja mindi ise ka sinna peitu. Perenaine jõudis veel puskariämбри veepingile tõsta, kui klopiti uksele ja sisenes väike seltskond punatähelisi. Pikema jututa löödi kaart lauale ja nõuti selgitust, kus hetkel asutakse. Siin, siit, ja noh, me oleme siin, vajutati sõrm kaardile.

Vahepeal oli autojuht, jässakas ukraina poiss, ämbrist kruusi täis võtnud ja jõi selle tühjaks. Tema imestunud pilgu katkestas ülemuse käsk lahkuda. Kähku masinasse ja sõit jätkus. Alguses läks kõik kenasti, aga siis hakkas masin teel vingerdama, mis muutis ülemuse tähelepanelikuks. Peagi vajus juhi pea roolile ja käed rippu. Kähku hüpati autost välja ja avatud uksest vajus juht ülemuse kätele. Otsiti, kes oskaks masinaga ringi käia ja kui metsavahi elamisse tagasi jõuti, tuli metsavaht rahuloleva näoga neile vastu. Kuigi elamine keerati segamini, ei leitud puskariämbrist.